

Impreso en J. Saderra.

Nº 297

ALBUM

LITERARI

ARTISTICH

Y
DEL

OLOTI.

ny l.
aig.

ପ୍ରକାଶକରଣ

Núm. I.
1894.

Sumari

TEXT.—NOSTRES PROPÓSITS.—Á LA MEMORIA DE DON TOMÁS DE LORENZANA.—LO BALL DE SANT ISIDRO, per en Joseph Berga.—LES DESENERES, per en Joseph Saderra.—LA FONT DEL ANGEL.—SANTA PAU, per en P. Llosas Badía.—DUES PARAULES DE LA REDACCIÓ.

GRABATS.—ILLM. SR. D. TOMÁS DE LORENZANA, BISBE DE GERONA, per en Miquel Blay.—PAISATJE DE LA COMARCA DE OLOT, per en Joseph Berga.—LES DESENERES, dibuix al carbó per en Marián Vayreda.—RECORT DE SANTA PAU, per en Celestí Devesa.—LA FONT DEL ANGEL, per en Ignasi Buxó.

NOSTRES PROPÓSITS

ROSATS en lo cas de donar compte y rahó del *perqué* del present ÁLBUM ARTÍSTICH Y LITERARI DE L' OLOTÍ, de cap manera més complerta ho podém fer que trascriguent, comentant y allargant fins ahont les circumstancies de moment ho fassin necessari, lo *projecte* que condensat en breus párrafos fou presentat y llegit pe 'l soci don Marián Vayreda en la sessió que tingué lloch en lo "Centre Catalanista," de nostra vila 'l día 24 de Janer del corrent any y que ja fou publicat en L' Olotí del propi mes. Com es ús justificat per la necessitat y la lógica que al surtir á la llum una publicació periódica espliquí son gemessis y exposi de un modo clar ses pretensions, son objectiu y los medis ab que compta pera alcansarlo, en una paraula, usant termes moderns, presenti son *programa*, de cap manera mellor ho podém fer, repetim, que publicant de nou lo referit document ahont se troba tot aixó condensat y explicat. Diu aixís lo *projecte* presentat per lo senyor Vayreda:

"Una de les virtuts més essencials del regionalisme, es lo fer reviure en cada vila, en cada encontrada y en cada regió, sa fesomia propia, incitantles á fer gala y ostentació de sa vida íntima y de sa propia manera d' esser y de sentir.

"Imbuhits d' aquestes idees, los que en Olot hem pretengut portar nostre grá de sorra á la restauració del temple de la patria catalana, hem procurat y procuram avans que tot la exaltació de nostre casal, desitjant fixar sa actual fesomia y volent que visquí de sa propia vida.

"Olot, que careix de monuments que en altres localitats testimonian passades opulencies y son los pergamins ó títols mobiliaris que proclaman la antiguitat de son llinatge; Olot, que careix de historia propiament dita, ja que sa existencia es relativament moderna, compta, no obstant, ab túbres de gloria suficientes pera conquerirli 'l dret de reclamar un lloch preminent entre les viles y les encontrades que més han contribuít á fixar la fesomia moral y material de nostra benvolguda Catalunya. Ella pot gloriarse de haver marxat sempre al cap de les poblacions industrials de la provincia de Gerona y d' esser per aquest concepte una de les més antigues de Catalunya, fins al punt de que un distingit escriptor l' ha calificada de *bressol de l' industria catalana* y ella pot gloriarse com cap més de possehir les més falagueres perspectives, las més

abundoses y riques fonts, les més rialleres y pintades prades y les més frondoses y verdes ubagues de Catalunya. Aquí l' Art se respira á plens pulmons y probes ne son no sols l' afició á ell que entre sos fills es innata, si que també la deria ab que 'ls artistes forasters venen á beure en aquesta abundant font d' inspiració, cercant rejuvenir en ella llurs idees y logrant entre tots crear una nota artística, una tendencia especial avuy generalment reconeguda per los crítichs que esbrinan la marxa y la essencia del art contemporani catalá. Aquest es, donchs, lo carácter peculiar de nostra vila, aquesta es sa vida propia.

"Ja fa temps, molt temps, que uns quants amichs se proposaren revelar la essencia artística de nostra vila y comarca, publicant un álbun ahont s' hi devian reproduhir sos monuments y sos paisatjes. Més tart se proposá y 's feren treballs per una publicació periódica ilustrada. Abdues vegades se degué desistir del pensament, pero aixó es una proba de que hi ha entre los fills de nostra vila una idea en estat latent, la idea de fer una demostració artística que posi en evidència les forses vives de la localitat y si fins ara no ha prosperat aquest propósit, se deu á que la fruyta no era encara prou madura ó á que no havia arribat encara la plenitud dels temps ó tal vegada á que 'ls avensos moderns no havian prou facilitat y difundit com avuy los medis de reproducció.

"Ara be: vinch avuy á proposar á mos companys artistes y als entusiastes d' aquest "Centre," lo intentar de nou portar á cap la idea d' una publicació periódica ilustrada. Y no cregueu que ab aquest acte pretenguí declarar qu' es ja la fruyta madura y que ha arribat la plenitud dels temps á que me referia anteriorment; lo que sols puch dir es que 'l número de conreadors del Art avuy s' ha multiplicat y que les dificultats materials que avans s' oposavan á un treball de aquesta mena han disminuhit en un cinquanta per cent y que, ateses aquestes rahons, crech arribada l' hora d' intentar portar á la práctica aquesta idea que á tots nos es tan simpática, sino ab la esperansa de sostenirla, quan menos ab lo propósit de probar nostres forses y arribar allá hont se puguí, que per poch que sigui sempre 'ns ho agrahiran les persones aymants del Art. Avuy que la política y les míseries humanes invadeixen casi be totes les esferes de la activitat, es grat trobar encara algún recó hont aixeplujarnos los que sols volém viure la vida del esperit. Un d' aquestos recons es lo sí del Art.

"Proposo, donchs, la fundació d' una publicació ilustrada purament artística y literaria, qual títol, si no se 'n troba un de mellor, podria esser "Álbun artístich y literari de Olot y sa comarca." De moment deuria esser trimestral, coincidint sa aparició ab les quatre estacions, essent lo primer número lo de la primavera. Deurian ser coloboradors tots quants en nostra vila se distingeixen en lo maneig del llapis ó de la ploma y deuria ser materia de publicació en grabat, reproduccions de paisatjes, monuments, tipos, costums, etcétera, de carácter marcadament olotí y per extensió montanyesos de les comarques que s' extenen entre la plana de Vich y 'l Empordá.

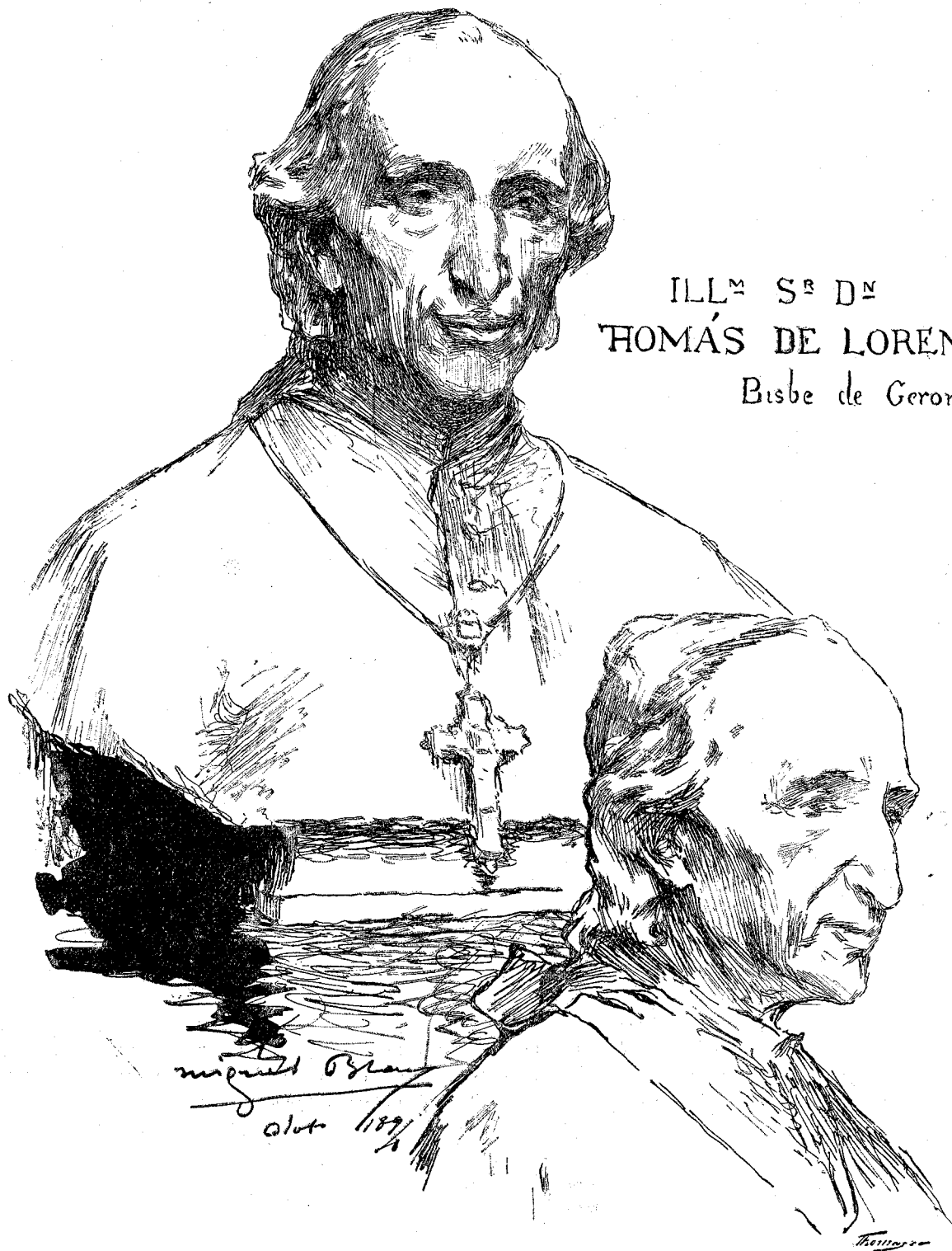
"La part de text deuria consistir en la reproducció de documents antichs, recolecció de tradicions y llegendes de marcat sabor montanyés, de ciencias naturals, espigolant lo vastíssim camp de nostres valls y

montanyas, d' art, de literatura y fins d' industria, en una paraula de quan constituheix l' aliment del esperit y no desdiguí del caràcter modest y particularista de nostre projecte y de son fi exclusivament moralisador.

"Al mateix temps se deuría sollicitar lo concurs no sols dels artistes que han mostrat marcada afició á nostra terra fins á pendre algún d' ells casi carta de

naturalesa entre nosaltres, sino que també d' aquells poetes y prosistes que s' han inspirat en temes montanyesos y son montanyesos de cor. Cap d' ells (ne tinch la seguretat) refusará son concurs á nostra modesta obra.

"En quan al sosteniment material de la publicació, hem de contar ab lo concurs de tothom, pero d' un

ILL^m S^r D^m
 THOMÁS DE LORENZANA
 Bisbe de Gerona

modo especial ab lo dels olotins qual residencia es fora d' Olot pero qual cor es entre nosaltres. Además, com no 's tracta purament d' una obra exclusivista de nostra vila, sino que 's fá extensiva sa esfera d' acció á tot lo que s' anomena baixa montanya, entran dins d' aquest radi importants localitats ahont abundan homes de cor y d' ahont se pot aixís mateix esperar

bona ajuda, majorment si 's te cuydado d' establirhi centre de propaganda.

"Per fi, pera precisar y ultimar los detalls d' aquesta publicació, aixís com pera portarla á cap, proposo lo nomenament d' una comissió que, reunint la confiança de tot los presents, assumeixi la responsabilitat de la direcció y realisació de la obra que he tingut lo honor de proposarvos.,,

Donchs la comissió nombrada, convertida en redacció, ha complert una part de son comés y presenta al públich lo primer número del ÁLBUM LITERARI Y ARTÍSTICH DE L' OLOTÍ, número que deu considerarse sols com cnsaig y sobre 'l qual deurán esmenarse en lo possible les deficiencias filles de la falta d' experiència y escasés de medis de realisació.

Precís nos es reconeixer que son moltes y séries les dificultats que en una localitat com la nostra se presentan á un projecte que no compta ab cap precedent y encara que aquestes dificultats sían de género purament material, per més que no escassejan los elements literaris y artístichs que son los que deuen donar vida moral á la publicació, y per més que 's compta ab séries y valioses ofertes de fora de la localitat, ab tot cal confessar que serían les esmentades dificultats suficients pera esterilisar nostres esforços si 'l públich no contribuís ab son favor á la obra en que venim treballant. De ell dependeix que sía aquesta, llevar que llenzada en esteril sorral acabi per esser destruhida per insectes y alimanyes, ó be que cayguda en terra ben abonada, esclati en ufanoses branques y dongui abundants fruyts. Nosaltres sols podém assegurar que no 's perderá per falta de conreu.

LA REDACCIÓ.

Á LA MEMORIA DE DON TOMÁS DE LORENZANA

Lo nom del Ilm. Lorenzana no morirá may en lo bisbat de Gerona porque 'l deixá grabat en la memoria de las generacions ab monuments perdurables que sempre donarán testimoni d' un home de aquells que per sos mérits saben deixar una estela lluminosa que senyala lo lloch per hont discorregué sa aprofitada vida.

No parlém dels recorts que en Gerona 's conservan de la generositat y amor paternal d' aqueix home illustre, porque casi hauríam de fer una biografía y, avuy per avuy, ni tenim espay sufficient per lo que necessitariam ni, per altra part, tenim á la ma tots los datos que desitjaríam pera fer una cosa acabada com requereix la memoria d' un prelat á qui la vila d' Olot deu tant. Be podém dir que tot lo moviment artístich d' aquesta vila se deu á ell, y aixó es lo que 'ns proposém demostrar en lo present article.

Havía disposat en son testament un tal don Anton Llopis, vehí de Olot, que per la instrucció de la joventut olotina s' erigís ab sos bens y se mantingués ab ses rendes un colégi de Jesuites. Al temps de portar á cap aquesta disposició testamentaria, esdevingué la expulsió dels Jesuitas d' Espanya y la extinció de la Companyia; en vista de lo qual los testamentaris de Llopis sollicitaren del Suprem Concill de Castella que los permetés emplear en la construcció d' un hospici lo que 'l testador havia deixat per lo sobredit colégi y fou concedit sens més requisit que un favorable informe del corregidor de Vich. Obtinguda la conmutació se tractá de posar mans á la obra, pero los propietaris dels terrenos que s' havían escullit com á més convenients promogueren grans dificultats que haurían

impedit ó almenys retardat per molt temps la construcció del Hospici, á no haverse trobat aquí de visita pastoral l' Ilm. Lorenzana que, enterat per l' Ajuntament de lo que passava y, pregat de que fes lo que pogués de sa part, aná á examinar los tres solars que meyllor apareixian per edificarhi l' hospici acompanyat dels principals de la vila, tant eclesiástichs com seculars, y escullí com á més apte lo solar en que avuy día está edificat, fent que 'ls mestres de casa avisats per cndevant, prenguessin midas per veure lo que se havia de comprar y comprarho desseguida.

Aixís se feu, pero com lo deixat per don Anton Llopis si era bastant per fer un colégi no ho era per fer un hospici ahont s' havían d' acullir los pobres de la rodalia d' Olot y 'ls del bisbat de Vich, s' hagueren de buscar altres medis y lo bisbe de Gerona conmutá la fundació de la antiga Pia Almoyna per que ses rendes y emoluments poguessin aplicarse á la construcció del hospici y després á son manteniment.

Tots los medis s' agotaren y, cap y la fi, lo senyor bisbe ho hagué d' acabar, y quan no pogueren los demés medis, los propis del prelat portaren á cap la obra.

Además del hospici per l' aculliment dels pobres, s' havían d' instalar en lo mateix edifici escoles de gramática y de retórica com s' hi instalaren, pero la de dibuix fou ben be filla de la iniciativa y lliberalitat del Ilm. Lorenzana.

Ell faci'ta un lloch apropósit, ell la va dotar de bons modelos y de bons professors; en una paraula, ell la creá y la organisá pera que fos profitosa. Aixó fou en 1783 en que vingué á inaugurarla 'l director de la Academia de Belles Arts de Barcelona don Pasqual Pere Moles deixant per primér professor á don Joan Carlos Penyo.

No va acabar aquí 'l favor del prelat, no desampará la obra ab tan d' interés comensada, si no que, per estímulo de professors y deixebles, promogué concursos ab tota forma en que 's premiava 'l mérit y s' estimulava la afició. Tením al devant una relació manuscrita del concurs celebrat cinch anys després de l' inauguració de l' escola, que á més de demostrar los avensos dels alumnos posa de relleu lo desprendiment del prelat y l' interés que li inspirava.

En aquest acte lo Ilm. Lorenzana dirigí la paraula ab un discurs nodrit d' erudició artística á un auditori compost de tot lo més granat de la vila en tots sentits y gran part de poble. Luego comensá S. S. Ilma. á repartir los premis d' honor oferts, dos d' ells, per los Prínceps d' Asturias y tres per lo Iltre. senyor don Joseph de Cruilles Abat d' Amer, consistents en la cantitat de cent cinquanta rals cada un.

Després distribuí 'ls premis que ell mateix costejá en la forma següent:

Un de cent seixanta rals á la classe de modelo; un de cent seixanta rals y dos de cent cadahú á la classe d' arquitectura; un de cent cinquanta rals y dos altres de cent á la classe de flors y adorno; dos de cent vint á la classe de copias; tres d' igual cantitat á la classe de copias de testas y un de sis duros en or als projectes de fusteria.

Als deixebles que no havían tingut premi, en nombre de cinquanta vuyt, va donárlosli lo senyor Bisbe un duro d' or á cadahú per estímulo després d' haver gratificat al professor ab un regalo de tres onses d' or y

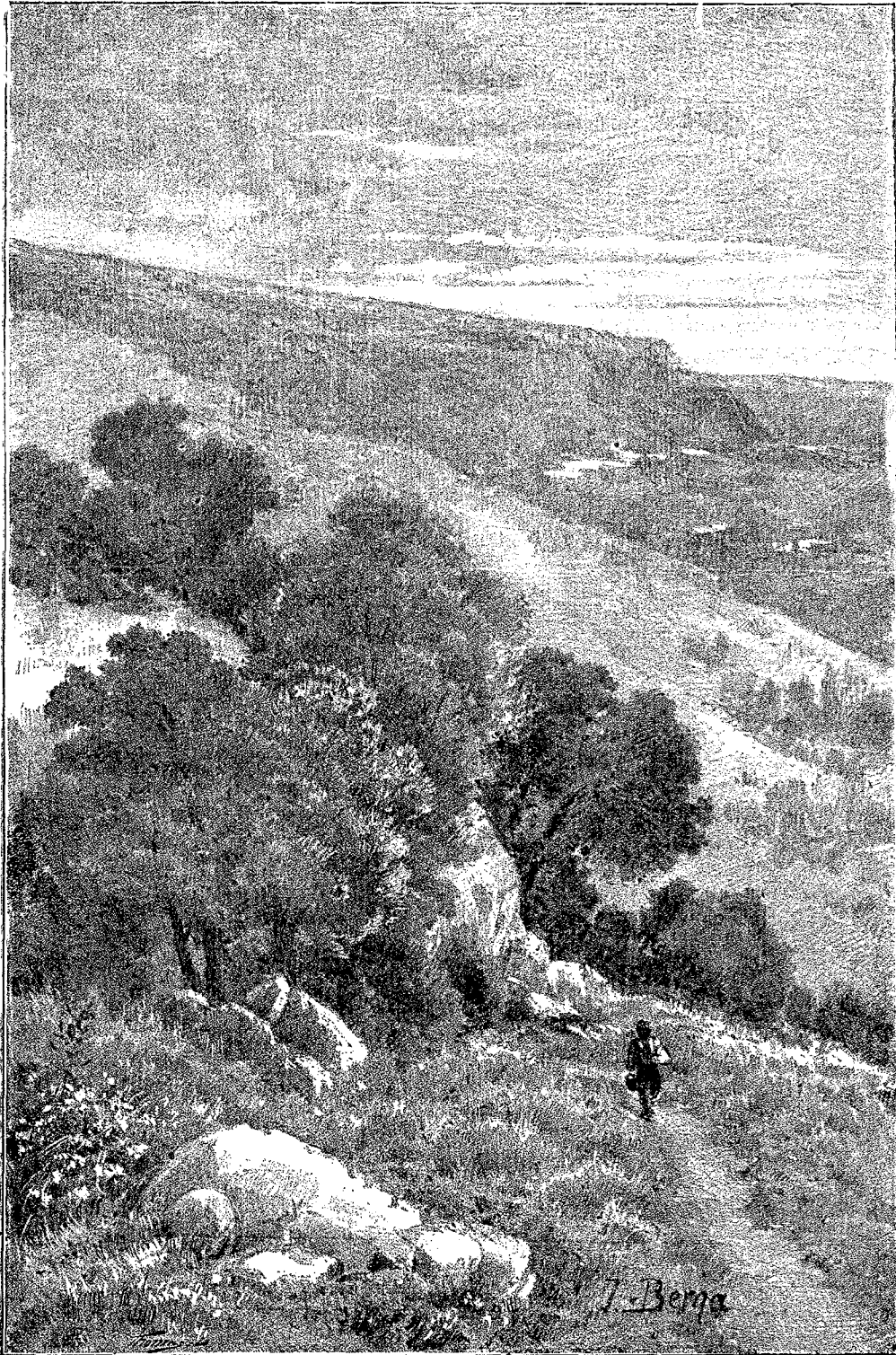
als porters ab cinquanta rals cadahú, formant un total de tres mil vuyt cents deu rals sens contar los gastos de la festa que, á escepció d' una part ab que vo'gué contribuir l' Ajuntament, tot lo demás ho costejá lo protector de l' escola, com anomena al Ilm. Lorenzana lo autor del manuscrit que 'ns proporciona totas aquestas noticias.

Be podíia l' escola de dibuix d' Olot agraphida col·locar en son local, com ho feu, lo retrato d' un protector tan decidit ab la següent dedicatoria que encara per etzar se conserva y diu:

IL^{MO} AC. REV^{MO} D. D. TOMAE. DE. LO
RENZANA. EPISCOPO. GERUNDENSI. NO
BILEM. GRAFIDIS. ARTEM. IN. HAC. SE
DE. LOCANTI. AC PROMOVENTI. EIVS
DEMQUE. CANDIDATOS. VERBO. FACTIS.
PRAEMISQ. ADFICIENTI. HAEC. SCHO
LA GRAFIDIS. REGIA. NOBILITATE.
DONATA. PRESENTEM. EFIGIEM.
D. O. C.

AN. MDCCLXXXVII.

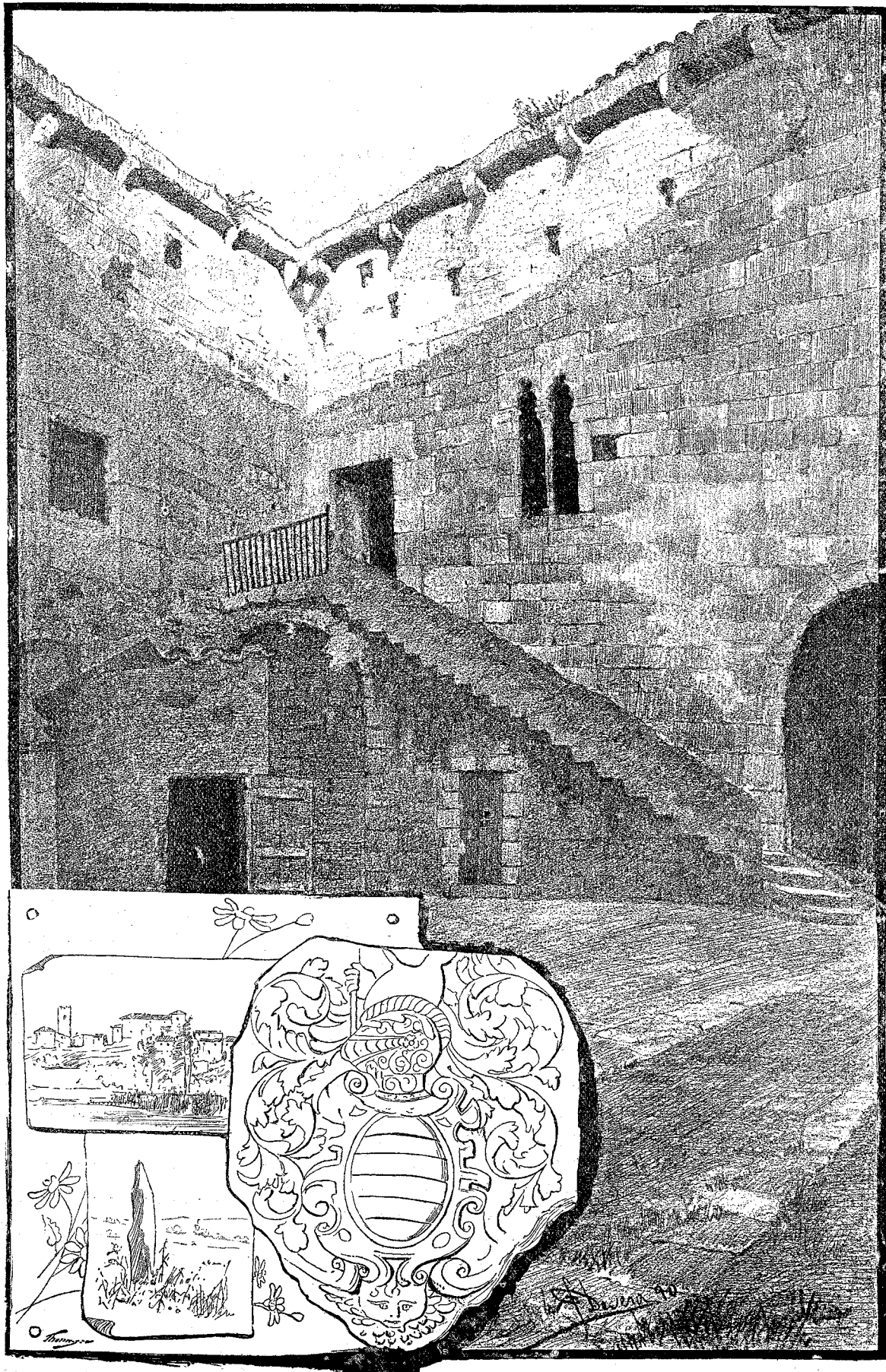
Anem á les conseqüencies de la fundació d' aquesta

PAISATJE DE LA COMARCA DE OLOT.—Dibuix d' en Joseph Berga.

LES DESENERES.—Dibuix al carbó, d' en Marián Vayreda.

RECORT DE SANTA PAU.—Dibuix d' en Celestí Devesa.

escola sostinguda en sos principis per una lliberalitat tan extraordinaria.

En primer lloch determiná la vinguda d'en Joan Penyó son director, quals obras artísticas admiran en nostra vila tots los ayments de les arts y que ja bastarian elles soles perque Olot no oblidés may lo nom del artista que les feu ni 'l del protector que 'l portá aquí, sens tenir en consideració los fruyts que directament doná l' escola dirigida per tan hábil professor que era lo que en primer lloch se buscava. D' aquestos ne responen los deixebles que honraren al mestre ab ses obras. Debém citar entre ells al senyor don Francisco Bolós ventatjosament conegut com á naturalista, y á Francisco Lamarca als que, junt ab un tal Diví, deu la vila d' Olot la decoració de la Capel'la de Ntra. Sra. del Tura baix la direcció del son mestre en Penyó, qui personalmente pintá la cúpula y ábside y 'ls quadros del transept; Bolós desarrollava 'ls prospectes parcials, Lamarca era l' escultor tallista y en Diví lo pintor y daurador del restant. Mereix també ser nomenat aquí en Pere Bertran que en nostra vila dirigí la construcció del segon cos de fatxada y la del atreuit baldaquí de l' Iglesia de Sant Esteve y en Vich intervingué en la translació del famos claustre de la catedral quals pedres foren totes numerades per ell y baix la seva direcció.

No era l' escola de dibuix d' Olot d' una naturalesa diferent de totes les altres en que la influencia del mestre es decisiva; á la mort d' en Penyó se sentí afectada desgraciadament pe 'l cambi, passant llarchs anys subjecte á la rutina y á la ausència de tota idea artística; y sí surtí d' ella algun deixeble aprofitat com á dibuixant no n' eixí cap de verament artista, y no volém dir que 'l mestre no fos digne, sino que format en un temps y en una atmósfera dolenta y mortal per les Belles Arts havia de portar é inocular á sos deixebles tots los defectes de totes les preocupacions que ell havia rebut de sos mestres, y per aixó estigué infructífera llarchs anys l' escola.

Vingué 'l dia de la seva restauració després de moltes vicissituts y emprengué nova volada que á no dubtar donará dies de gloria á nostra vila.

No 'ns está be á nosaltres cañificar y discutir l' actual renaixement de les Arts en nostra vila, perque nostres judicis y calificaciones podrian ser interessats y los mentém al sol objecte de que s' estimin les obres que roduescan com altres tants fruyts teixits de la soca que en 1783 plantá en aquesta fertil terra lo bisbe de Gerona don Tomás de Lorenzana.

Si la gratitut de Gerona feu modelar á en Miquel Blay lo retrato de tan insigne prelat per honrarlo com se mercix, la veneració dels deixebles de l' escola de Belles Arts d' Olot lo posa en lo primer número de aquest *ÁLBUM ad perpetuam rei memoriam*, com sos predecessors lo posaren per honrarlo en lo lloch que 'ls semblá més digne per demostrar sa gratitut y amorosa correspondencia.

LO BALL DE SANT ISIDRO

UNA costúm rara del avior se conserva en un dels pobles de la comarca olotina, que sorprén al folklorista, sobre tot en lo moment en que las modas, los balls de fora y las estravagancias més ridiculas invadeixen los racons de nostra terra, transformant insensiblement lo que constituheix la nota més característica, vistosa y escayenta de la encontrada.

Quan un cerca *draps y ferro vell*, com diuen los tontos; tapissos, telas, brodats, taulas, tota mena de objectes preuhats, que 'ns donan testimoni de com vivían y progressavan las civilisacions passadas, al trobar en una masía la més insignificant una arqueta de formas estéticas, construhida per un obrer del poble ó de la vila, una caixa de núvia escultorada quals adornos no 's feyan ab motilo, una imatge d' expressió admirable que no era construhida á tant per centímetre, un pren una cadira, y s' asseu pera contemplar l' obra, mentre 'l cor s' aixampla y l' esperit reposa afadigat de respirar en una atmósfera heent casi tot lo que produheix l' home, aburreix y cansa per la prosa de la época, pel sello de fábrica de casi todas las produccions del dia.

L' impressió que 'm causá 'l ball de Sant Isidro en lo poble de Sant Privat de Bas fou extraordinaria, no sols per no tenirne noticia havent viscut molts anys en la encontrada, sino pel carácter típic y eminentment catalá que revesteix. Al meu amic Joseph Saderra, poeta olotí, també l' ha sorprés la narració d' aquesta festa, que ignorava completament, celebrantse á la distancia de duas horas de nostra vila.

Comensa 'l ball després del solemne ofici á Sant Isidro, no cambiantse de lloch la imatge com en altres punts, adornant la capelleta y celebrant en la mateixa l' acte imponent que termina ab professó solemne portant la imatge en tabernacle y cantant tot lo poble los goigs propis del Sant, ab acompanyament de la cobla.

Rompen lo foch duas parellas de gran efecte, representant als pabordes y pabordessas, ab capot posat los homes, y las donas ab caputxa.

Lo capot es lligat á la cintura per l' amp'la faixa, restant tirat enrera de la part del pit pera deixar lliures los brassos. Segueix altra parella, la més important, representant á Sant Isidro y á sa Esposa; porta aquesta la caputxa blanca, la filosa enflocada y enramada ab una toya de rosas y otras flors, quals colors vius y llampants, combinats ab los flochs que 's mouen en todas direccions ab lo compás del ball, contrastan notablement ab los colors de Sant Isidro. Santa María de la Cabessa segueix lo compás y va filant ab los ulls baixos.

Porta 'l Sant lo mateix trajo dels pabordes, exceptuant la barretina, substituhida per un barret de molt carácter, que asseguravan tenia la mateixa forma que l' de Sant Isidro, y uns calcons de burat (1) escayents y elegants.

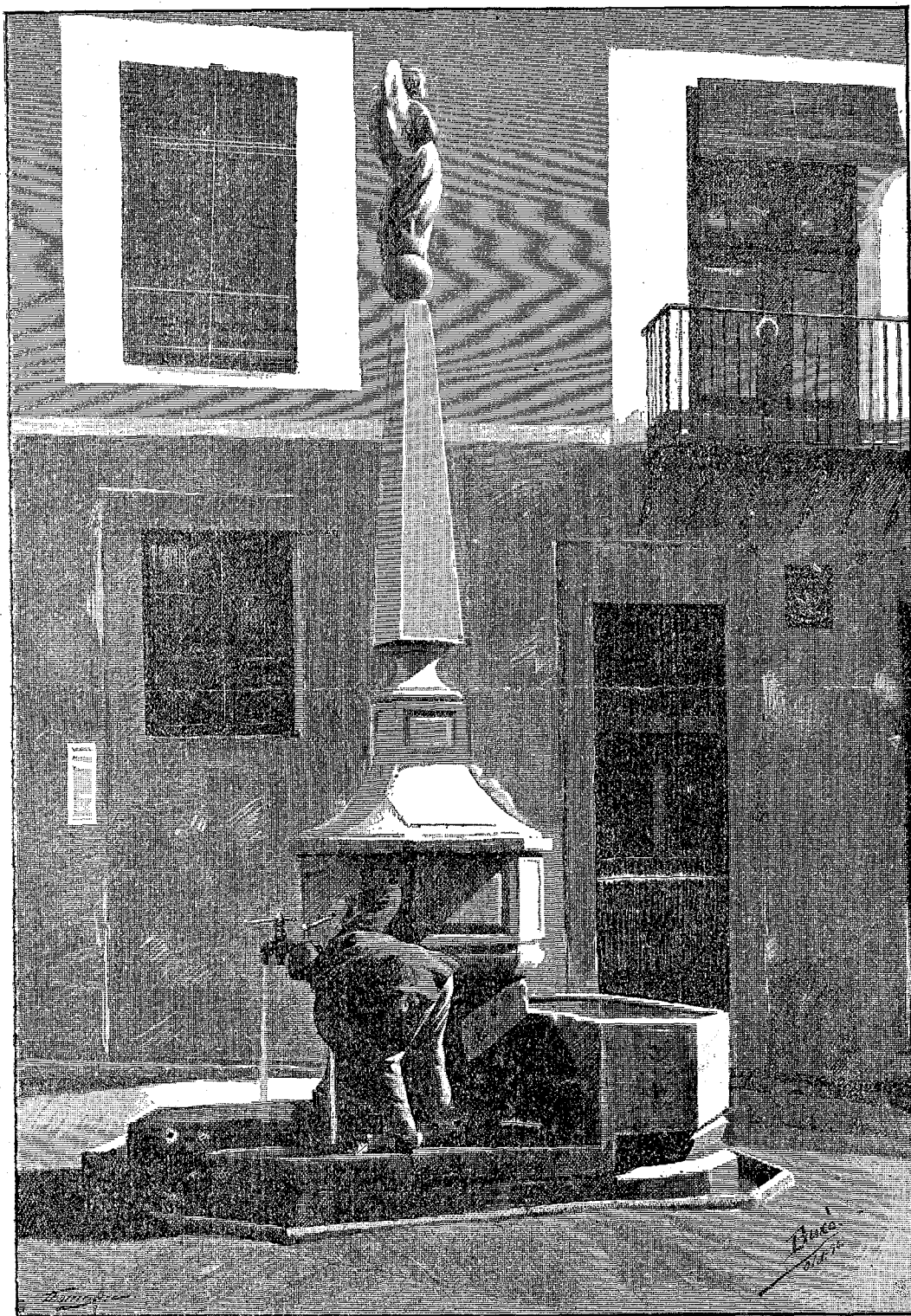
Terminat aquell acte, la Esposa del patró dels pagesos se 'n va á cercar beguda pel seu marit, quin s' asseu á terra, para taula, menja un bocí y beu ab la botella.

(1) *Burat*: llana de casa, terme molt usat fa uns quants anys, ara casi esborrat de la memoria de la gent.

L'avors s'ou una trompeta, surt lo missatger del poble, un vellet ab barretina, y ab sò de crida pregona en nom del arcalde, que durant los dos balls següents cap home pot ballar sense capot y cap dona sense caputxa.

Aquí comença l'espectacle originalíssim, lo que

dona gran carácter á la festa. Joves ferrenys, de figura atlética, ixen de las casas de la plassa, ab capots de totas formas y colors dintre la varietat típica d'aquesta péssa essencialment catalana, donant lo bras á sa balladora, que per sa part ostenta la vistosa caputxa blanca. Ballan, ab aquell trajo y ab una serietat de

LA FONT DEL ANGEL.—Dibuix d' en Ignasi Buxó.

espartá, duas sardanas, terminadas las quals se permet á tothom ballar ab lo trajo que vulgui.

Un pagés, ab lo capot lligat á la cintura per ampla faixa vermella, tirat enrera 'l cucurutxo, cobert lo cap ab barretina, lliures los brassos constituheix no sols un tema pictórich d'efecte remarcable, sino eminent-

ment escultórich y académich, respira sabor local primitiu, es una nota nova, vibrant, plena de color y vida, característica d'aquella reconada y dels pobles de nostra terra que no 's confondrán jamay ab altras rassas.

L'escenari hont se verifica aquest acte, es senzillís-

sim, grandios, casi sublim. Serveixen de march al quadro típich las casas de la plassa y l' iglesia de Sant Privat, de fondo la monumental cascata anomenada de Cellent, las singleras esferehidoras de Puig-sacau y de las Olletas, que en círcol colossal tancan l' horitzó per part de Ponent; nota verdosa, fresca, inmensa, interrompuda pe 'ls crenys de las penyas y tacas de color de rosa de las esclavissadas de terra argila.

Aquest any representava á la esposa de Sant Isidro una noya del masover de Santa Magdalena, santuari situat á una altura vertiginosa sobre la capella de la Mare de Deu de las Olletas. Cap vilatxana hauria des-empenyat millor l' encárrech. Esbelta y ayrosa, sense adminícols de moda, semblava una verge italiana de Donatello ó Luca de la Robbia.

L' ayre del ballet de Sant Isidro es senzill, sentimental, popular en tota la montanya, la cobla que 'l sona fa més de xèixanta anys, s' anoména ara, la d' en *Miquel Vinjolas*, es la mateixa de la capella de la parroquia de Olot. S' anomenava antigament d' en *Mel*, despres d' en *Pallari*.

Es de creure que l' hermosa costúm durará molt temps, la ceremonia no costa un céntim á cap persona, tothom posseheix lo trajo que 's necessita y la festa no pot resultar més económic. Además, en Benet Codina un dels mellors metjes, en Francisco Ferrussola un gran mestre de minyons, un dels més ilustrats de Catalunya, en Joseph Callís y altras personas importants del poble, aborreixen las innovacions flamencas y conservan respectuosament las costums antigas.

Tal es lo ball de Sant Isidro, de la filosa, ó del capot que desitjaria veure propagat per nostras comarcas. Sento no haver pogut traure del natural tan sols un croquis, però vaig preferir que no m'escapés un sol detall del espectacle.

Als folk-loristas y poetas ampurdanesos principalment, desitjaria veurehi l' any vinent per Sant Isidro; d' Olot á Sant Privat s' hi va ab carruatje, la carretera es bona, lo viatge paga 'l tret solament per contemplar d' aprop la cascata més imponent dels Pirineus anomenada 'l Salt de Cellent.

JOSEPH BERGA.—Maig 1894

LES DESENERES

Lo llapis d' en Marián Vayreda s' es inspirat avuy en una de les costums tradicionals de nostra vila que donan idea tan de la religiositat com del esperit de germanó que regnava entre nostres avis.

Les Deseneres, tot Olot sab que son y per los olotins no caldría que espliquessim lo sentit del grabat de la página 6, perque tots saben de cor lo que vol dir; pero entre 'ls lectors de nostre ÀLBUM, sens dupte molts n' hi haurá que no sabrían explicarse 'l perque de duas dones sentades en un banch y ab vestits de festa ni capir la causa d' haverles escullides en Vayreda per assumpto del seu dibuix per lo sol titol del mateix, y per lo tant aném á posar als lectors en autos com se diu vulgarment.

Desde l' any 1608 se celebra en la iglesia parroquial de Sant Esteve, en los tres primers días de la setmana

de Passió y ab tota la solemnitat que permeten los elements d' una vila de segon ordre, la funció de les Quaranta Hores. La promogué lo Rvnt. Dr. Onofre Manescal, habitant en Barcelona, que vingué á predicar la quaresma en los anys 1608 y 1609. Es de suposar que fou del agrado de tothom aytal funció, puig que en 1609 resolgué la Vintiquatrena que de llavors endevant tots los anys se celebrés dita funció tal com s' havia fet los dos anys anteriors.

No sabém en quina forma 's comensá, pero en documents del segle passat se troba fonament per creure que desde un principí 's vingué practicant, *mutatis mutandis*, com avuy en dia.

Deixant á part la descripció de les ceremonies prescrites per la liturgia, que més ó ménos son en la essencia les mateixes en totes parts, aném á la espliació de lo particular y típich d' Olot.

Per l' esplendor de les Quaranta Hores y perque may falti adoració al Santíssim, aixís com en altras poblacions s' han encarregat del cult en hores determinades certes families ó corporacions, en Olot se repartiren les quaranta hores que dura la funció en altres tants barrís á excepció d' alguna 'd' elles que les prengueren á son cárrech la Comunitat de Préveres, l' Ajuntament y algunes altres entitats que, per no allargar massa nostra ressenya y no surtirnos de nostre propósit, no especifiquém.

Les hores destinades als barrís son les que donaren origen á la creació dels deseners y deseneres. Aquestos son dos homes ó dues dones de cada barri, á qui 'ls pabordres del Santíssim designan ab anticipació, per que representin á son barri respectiu á l' hora que se los senyala y cuydín de convidar á sos convehins per que se servescan acompanyarlos *á l' hora*, qual lluhiment corre de compte dels deseners y deseneres en tot quant no es la illuminació de que ja 'n cuyda la Confraria y es igual en totes les hores.

Com es natural tothom procura lluhirse tot lo que li permetin les seves possibilitats, tant en lo que respecta als actes religiosos celebradors en l' hora de son cárrech, com en procurar que l' acompanyament sia nombrós. Lo primer costa poch, perque tot consisteix en fer cantar un trissagi ab orquesta ó simplement per la capella de la parroquia ó una meditació ab intermedis de música y alguns poch volen sermó. Tampoch costa gran cosa l' obtenir un acompanyament lluhit, perque per regla general ningú 's fa sort al convit, perque la gent de Olot es piadosa de natural y també perque tothom pensa que tal farás tal trobarás.

Pera procurar la concurrencia *á l' hora*, la costúm vella era que 'ls deseners y deseneres recorrián tot lo barri de casa en casa y convidavan als homes los homes y les dones á les dones, no en nom propi sino en nom de Deu, ab la fórmula: *Nostre Senyor convida als homes (ó á les dones) de tal á tal hora*. Ara s' es establerta la costúm de fer convidar per una tercera persona y alguns hasta ho fan per medi de esqueles, pero 'ls deseners en general y les deseneres si son gent d' aquell temps, encara mantenen la costúm de passarsen les cames y ho acertan, perque los convidats solen dir: qui cara veu cara honra y responen més al convit.

Los deseners y deseneres contrauen també l' obligació d' estar devant del Santíssim tota l' hora que 'ls

ha estat designada, y ocupan com es regular un banch de preferencia al costat del altar. Los seguidors y seguidors hi van quan volen pero surten de la iglesia tots plegats y acompanyan als deseners y deseneres hasta la porta de llurs cases, ahont se despedeixen saludantse mútuament ab la frase sacramental de: *per molts anys vos poguem emplear en semblants obres.*

Es per demés dir, que sobre tot elles, ab motiu de esser deseneres fan surtir tots los draps bons, y no'n faltan que per sota má se fan nombrar deseneres pera adquirir alguna pessa bona que 'ls falta ó 'ls agrada tenir y que d' altra manera no tindrian porque 'l pare ó la mare ó 'l marit ó 'l sogre no ho consentirían á no esser una causa tan justa. Aixó fa que moltes vegades, los que en absolut no volen arrostrar aquestes conseqüències, se negan á acceptar la causa y 'ls pabordres, que tenen lo càrrech d' elegir les deseneres, moltes vegades passen la pelegrina per fer combinacions y sempre han de guardar gran reserva ab les nominacions que fan hasta que han estat acceptades, per alló de que ningú vol esser plat de segona taula, y en aquest assumpto se sol mirar molt prim. Aixís es que 'ls pabordres, per enllestir y estalviarse mals de cap, han de fer combinacions estranyes y augmentar lo nombre d' horas de noyas porque aquestes rara vegada diuhen de nó.

May lo rellojje del campanar es escoltat ab més atenció que en los tres dies de Quaranta Hores en que tothom vigila lo moment de passar les deseneres, espectacle que se repeteix á cada hora. En certs carrers y á certes hores, lo nombre de curiosos del carrer se veu reforsat per lo de molts altres que hi acudeixen d' altres barris; naturalment les hores de noyes son de las que tenen més miradors, tal hi va per veure á n' elles y altres per veure llurs vestits y per fer comentaris y comparacions que en certs círcols duran tota la setmana.

¿De que ve que diguin deseners y deseneres als representants dels homes y dones de cada barri? Aquestos noms no son exclusius de aquestos representants, sinó que 's anomenavan també deseners y deseneres als funcionaris militars que tenían al seu comando una esquadra de somatents composta de deu homes y d' aqueix nombre prenían lo titol de deseners com en los exércits románs lo quefe de deu soldats s' anomenava *decurio*. Per analogía se deya desener tamé l' estudiant que en la escola estava encarregat de pendre la llissó á deu altres noys y per la mateixa rahó es de creure que batejaren ab lo nom de deseners y deseneres als encarregats de representar á son barri en la funció de les Quaranta Hores, pera denotar lo carácter de capitost d' una petita reunió de persones.

Com en la designació d' aquestos no's té en compte ni la classe ni l' ofici de les persones, y si únicament que no hagin exercit may lo càrrech ó fassa ja anys que no l' han exercit, fa que casi no hi ha persona de alguna representació que, una vegada ó altra en la vida, no li hagi tocat de seure al banch de les deseneres que representa 'l grabat á que dediquém aquestes ratlles.

JOSEPH SADERRA.

LA FONT DEL ANGEL

DE las fonts velles de nostra vila no n' hi havia cap que no tingués quelcom de monumental. Alguna com la que tots havém conseguit en la plasseta de Santa Magdalena oferían un simple mascaró ab la aixeta á la boca y una gran pica tot de pedra picada. Moltes eran veritables monuments com la del Angel, que está representada per nostre grabat de la página 9 del present número, y de las quals sols per miracle 's conservan aquesta y la del Conill; havent desaparegut la del Carme y la de Sant Franch d' una importancia parescuda á la que 'ns ocupa, destinada també á desapareixer porque alguns han dit que feya nosa. Dos anys enera, ab motiu d' empedrarse de nou la plasseta hont está situada, l' Ajuntament la restaurará en gran part y d' una manera ben entesa, assegurant aixís sa existencia per alguns anys més, que ja es molt perque dintre uns quants anys esperém que tothom apreciará aquest monument en lo que val y en cas de fer nosa en lo lloch ahont avuy está, estém segurs de que será reconstruhida en altre lloch més apropósit.

Porta la fetxa de 1724.

SANTA PAU

I.

Breus consideracions sobre 'l Feudalismo.

ACABAVA de tancar la hermosa obra que sobre Santa Pau ha publicat mon digne compatrici y particular amich don Francisco Monsalvatje, quan l' illustrat Director del periódich L' Olotí, me feu encárrech d' escriure un article sobre 'l mateix assumpto que ab tan lluhiment ha tractat lo mencionat escriptor, quals interessants monografies, li han merescut lo nombrament de soci corresponent de la Academia de la Historia.

Lo senyor Monsalvatje ha dit l' última paraula sobre la historia de la vila de Santa Pau, historia que laboriosament ha confeccionat recullint y ordenant nombrosos documents en distintes parts espargits y disseminats, auxiliat de son bon criteri y erudició, y servintli de fonts les mellors obres nacionals y estrangeres que s' ocupan de la historia de nostra terra.

Aixó vol dir, que no tinch pretensions d' historiar á Santa Pau d' una manera original, ja que res ó casi res se pot afegir á lo dit per lo senyor Monsalvatje, á quals págines remeto á mos llegidors, ja que l' espay de que puch disposar es de tot punt insuficient pera extractar d' una manera deguda la monografia de dit senyor que versa sobre 'l poble de nostra comarca que presenta encara en aquets jorns un segell marcadíssim de la Edat Mitjana.

Santa Pau, avuy trista, abandonada y solitaria, ab ses parets ennegrides y molsoses, vetllats sos apinyats y ronechs casals per lo castell altiu y soberch, recorda al viandant aquell bélich temps, quals homes de ferro aixordavan ses orelles ab l' esferehidor soroll del combat, mentres lo fervor de la Religió y 'l geni del artista aixecava magnífiques catedrals, que 'ns revelan lo triomf de la moral evangélica sobre les rudes costums bárbares, moral que posá relleu la dignitat del

individuo arrancant del front del esclau lo vergonyós estigma de sa rassa.

Y en efecte; Santa Pau ofereix encara en l' últim ters del segle XIX l' aspecte d' una població feudal en plena Edat Mitjana, y sa típica configuració es un ver testimoni de la época en que s' aixecá, ab son castell senyorial, emblema de la prepotencia de l' aristocràcia feudal, una part del poble, destinat á les morades dels miserables vassalls, que en vides é hisendes dependían d'un senyor, gráficamente anomenat de *horca y cuchillo*, quals vexacions y arbitrierietats contingué en tots llochs la Iglesia en gran part, al prestar son auxili y poderós valiment pera la formació dels *comuns, municipios y poblacions de realengo*, logrant á la vegada lo abatiment del poder feudal y l' prestigi de la corona, que penyorava al servent y al vassall, segures garanties de llibertat y pau sospirada.

Y no es que sigui mon objecte impugnar ab aixó l' Feudalisme d'una manera sistemática, absoluta y radical; perquè, si be es condemnable'l Feudalisme en nom de nostra civilització y de nostrés llums, no ho es ab tanta extensió é intensitat en los dies en que l' irrupció bárbara portá un trastorn general en les diverses nacionalitats, que sisquera ab unió momentánea y artificial, solzament á Carlo Magno fou dable tenir enllasades.

No seré jo qui deixi de regoneixer los innumerables abusos á que doná marge y fins caràcter legal, lo régimen que m' ocupa; no seré tampoch jo qui desconegui l' engrandiment dels senyors en menyspreu del poble y de la monarquia, y no es finalment mon ànim negar les renyides batalles que tals orgullosos senyors lliuraren contra 'ls vassalls, que en us d' un de sos més sagrats drets tractavan d' emanciparse de la sobèrnia fera y crudel que 'ls envilía, y atentava á voltes, no ja contra sos bens y persones, sino contra sa honra y dignitat individual.

Pero en honor á la veritat y á la sana crítica, lliures per altra part d' apassionaments sempre impropis é indignes devant l' imparcialitat històrica, devém fer constar ab un moderníssim autor alemany, que 'l régimen feudal, era 'l que convenía y s' ajustava perfectament á les condicions de la societat que 'l vegé naixer y desenrotllarse, y que 'l Feudalisme es l' época de trasició, ab lo que 's conforma Cantú, de les civilitzacions antigues á les modernes, ja que per son medi se operan los cambis necessaris pera la constitució d' una societat nova, independent y lliure.

Y realment; lo Feudalisme comunica á la societat un nou modo d' ésser; transforma per complet, encara que paulatinament, les costums romanes y bàrbares, contribuint al desenrotll de la llibertat política, y trenca les cadenes del esclau y l' eleva á la categoria de servent, de tot punt més noble, digne y humana..

Per lo Feudalisme, com notan Martín y Rubió, se evitan les fluctuacions de la vida nómada y salvatge; per lo Feudalisme s' aixeca una barrera á les invasions bárbares, y per lo Feudalisme s' aumenta 'l respecte degut á la dona, encara que determinades costums y *mals usos* deixin mal parats á voltes sos furs més sagrats é inviolables.

Y sense mencionar altres conseqüències del régimen en qüestió, acabaré dient, que á efecte del mateix, los pobles s' estrenyerén més y més ab relacions pacífiques y amistoses, dominats unanimesment per l' idea

de llibertat é independència, que conqueriren poch á poch, erigitse en les *comunitats*, que devían més en avant, aussiliades pels reys y per l' Iglesia, acabar ab l' odiós poder, que durant tants segles había escrit sa historia ab llágrimes y sanch.

Les consideracions que precedeixen nos posan en lo cas de regoneixer que al Feudalisme 's deuen algunes ventatjes, com á efectes *aposteriori* del mateix, y devém al propi temps considerarlo com una institució, fins á cert punt necessaria, donades les condicions en que 's trobavan les nacionalitats en los moments històrics que succehiren á la mort d' aquell poderós monarca, á qui, com observa Augusto Thierry, era solzament possible mantenir baix son ceptre en estret llas aquella munió de pobles, qual llenguatje, costums, creenses y manera d' ésser eran tan diverses y heterogènees.

P. LLOSAS BADIA.

(Continuará)

DUES PARAULES DE LA REDACCIÓ

Lo sol anunci del projecte de revista montanyesa, nos ha proporcionat entussiasades adhesions y encoratjadores cartes d' alguns amichs nostres, escriptors de válua y amants de nostra terra.

Havíam pensat fer d' elles un ramell y oferirlo á nostres lectors com les primicies de la llevor sembrada, més nos ha estat impossible per sa molta extensió, á menos d' establir preferències injustificades porque totes nos son igualment falagueres y totes les tenim en lo mateix apreci. Baste dir que son d' en Franquesa y Gomis, d' en Riera y Bertrán, d' en Justí Peprax (de Perpinyá), d' en Bosch de la Trinxeria, d' en Botet y Sisó y d' en Franquet y Serra.

Si avuy no podém honrar-les columnes de nostra revista ab les firmes sobradament conegudes de nostres amichs, acceptém de tot cor son oferiment de cooperar al éxit d' ella ab sos preciosos treballs que nostres dibuixants tindrán á gran honra l' ilustrar.

Aquesta es la millor resposta que creyém poder donar á nostres citats amichs y preguém á les demás notabilitats del art y de la literatura que indirectament ó de paraula 'ns han fet avinent son plaher y desi'j de rebre aquest primer número, que prenguin aixís mateix aquestes paraules com á ells dirigides.

* * *

Devém advertir que, al escriure 'ls treballs de Redacció ab los plurals femenins en *es*, no preténem feros jutjes en assumpto tant debatut ni obligarém á ningú que vulgui honrarnos ab sos escrits á que accepti ó deixi d' acceptar aquest punt d' ortografia, sino que 's escrits que 'ns vinguin los publicarém de la manera que 'ns digui son autor. Nosaltres, al escriure los plurals femenins en *es*, debém feros certa violencia porque aquí precisament es, potser lo recó de Catalunya hont sona més oberta la *a* en dits plurals; pero no importa, nos basta que nostres escriptors capdals aixís ho fassin y veure que aixís ho feyan los antichs de nostre país, pera que, acceptant abdues autoritats, creguém nostre procedir més acomodad al esperit de nostra llengua.